

การบริหารจัดการหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาบ้านหนองตาเข้ม ตำบลนางรอง
อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

Management Of Strong Village Community Case Study Nongtakhem Village, Nangrong
Subdistrict, Nangrong District, Buriram Province

บุษยรัตน์ สมสวย ดร.โกศล สอดส่อง
Busayarat somsuoy, Koson Sodsong, Ph.D.

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา
Master of Public Administration, Chulermkanchana University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งของบ้านหนองตาเข้ม ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้นำชุมชนจำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือการศึกษาคือแบบสอบถามปลายเปิด เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การตรวจสอบของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เกี่ยวกับบุคคล เวลา และเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษาพบว่าด้านการพัฒนาการบริหารจัดการหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้ได้รับการประกาศจัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ชื่อว่า บ้านหนองตาเข้ม หมู่ที่ 22 ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพื้นที่การปกครองเป็นบ้านหนองตาเข้ม หมู่ที่ 11 ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จนถึงปัจจุบัน ด้านการสนับสนุน / ช่วยเหลือผู้นำชุมชนจากรัฐ / เอกชน บางกลุ่มอาชีพยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร บางครั้งก็ได้รับการสนับสนุนแต่ยังขาดความร่วมมือของคนในชุมชน เนื่องจากบางครั้งคนในชุมชนต้องประกอบอาชีพหลัก ทำให้ไม่มีเวลาที่จะไปปรับฟังข้อมูลข่าวสาร ด้านความรู้ความเข้าใจในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ก่อนหน้านี้ประชาชนได้อพยพเข้าไปทำงานในเมืองกันมากขึ้น ละทิ้งการทำเกษตรไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้นำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ บริหารทรัพยากรที่ดินมือให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้คนรู้จักพึ่งตนเองได้ นั่นคือความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมบริหารจัดการหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งที่ชัดเจน คือ การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนที่จัดขึ้นภายหลังจากที่ผู้ใหญ่ได้ไปประชุมประจำเดือนมา การชักชวนคนในหมู่บ้านให้ทำกิจกรรม การช่วยกันออกกฎระเบียบในหมู่บ้าน ถือเป็นความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง คือการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาแนวทาง ข้อเสนอในการดำเนินการทุกครั้ง ด้านปัญหาการดำเนินการชุมชนเข้มแข็งหลังจากที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อเป็นฐานรากของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า มีปัญหาบ้างในกลุ่มอาชีพแต่ละอาชีพจะประสบปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ ต้นทุนการเกษตรสูง ปัญหาด้านการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือและหาแนวทางในการแก้ไขต่อไป ด้านผลงานที่ภาคภูมิใจของชุมชนชาวบ้านหนองตาเข้มและผู้ใหญ่บ้าน มีความมุ่งมั่น อดทน พยายาม เรียนรู้ตลอดเวลา ได้พัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน จนประสบความสำเร็จเป็นหมู่บ้านต้นแบบในการศึกษาดูงานของแถบภาคอีสานตอนล่าง และทั่วประเทศ จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นแหล่งสถานที่ศึกษาดูงานดีเยี่ยม เป็นศูนย์เรียนรู้การดำเนินการระบบบัญชีครัวเรือน ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ การบริหารจัดการ หมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

This qualitative research aimed to study management to strengthen community of Nongtakhem Village, Nangrong Subdistrict, Nangrong District, Buriram Province. The key informants were seven community leaders who were selected by purposive sampling. The tool was an open-ended questionnaire focusing on in-depth interview. The data were examined by using triangulation about the person, time, and document. The data were analyzed by using content analysis method.

The study found that the development of the village administration was declared legally as Nongtakhem Village Moo 22 Nangrong Subdistrict, Nangrong District, Buriram Province. The management area of Nongtakhem Village used to be changed. In supporting community leaders from the government and private parts, supporting for some occupations were not enough as it should be, for some people had to work in their main occupations, so they had no enough time for study useful information. In knowledge aspect, in implementation of the principles of sufficient economy concept for using in daily life to strengthen the community, previously residents migrated to work in cities, abandoned farms to work in factories instead. Later key informants brought the concept of the sufficiency economy to use, then it made people could help themselves, that was the strength of the village. In participation of people in strong community management aspect, people attended monthly meetings held after the adults came to the monthly meeting to persuade the other villagers to do. For example : forming the regulations for the village and participation in political activities, as well. In the problems of the strong community, there were some problems in each occupation, for example : low prices of agricultural products while the capital was high. People wanted the government to help and find ways to improve it. The proud performance of the community were the intention, tolerance, attempt and long live learning of the people in the village. Those made the village a strong community.

Keywords : Management, Village a strong community.

บทนำ

สภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน พบว่าประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมอันสืบเนื่องมา จากผลกระทบทางเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวลง นอกจากนี้ ยังพบว่าสังคมไทยตกอยู่ภายใต้การครอบงำของวัฒนธรรมบริโภคนิยมเป็นผลให้ชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยต้องล่มสลาย ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่น อันเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชุมชน สมาชิกของชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต่างทำมาหากินขาดความร่วมมือร่วมใจและความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันมีการอพยพย้ายถิ่นฐานทั้งชั่วคราวและถาวร ประกอบกับชุมชนพึ่งพาภายนอกสูง จึงถูกปัจจัยภายนอกควบคุมและกำหนดทำให้ชุมชนมีอำนาจในการต่อรองต่ำและการพัฒนาของชุมชนในด้านต่างๆ ถูกทำลายหรือถูก

ทอดทิ้งให้ชะงักงัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างสูญหายไป ชุมชนจึงตกอยู่ในสภาพขาดรากฐานทางวัฒนธรรมและการพัฒนาตนเอง ผลกระทบจากสถานการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมไทยครั้งนี้ได้ค้นพบว่ายุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทย และเพื่อที่ต้องการเห็นทางรอดของสังคมไทย คือการใช้วิถีชีวิตแห่งการพึ่งพาตนเองและการอยู่อย่างพอเพียงในชุมชนท้องถิ่นในเมืองและชนบท โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาให้ประชาชนได้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนเพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองให้มากขึ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ตลอดทั้งความเปลี่ยนแปลงภายใต้ข้อมูลที่ชุมชนคิดและจัดทำเองกล่าวคือให้ชุมชนมีการบริหารจัดการกันเอง และให้

ชุมชนท้องถิ่นลดการพึ่งพาผู้อื่นและให้ทุนทางสังคม ภูมิสังคม
ในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

การพัฒนาประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย 2550 มาตราที่ 83 กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริม และ
สนับสนุนการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
(เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงาน, รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย 2550, ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับ
กฤษฎีกา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก หน้า 1)

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) มีแนวคิดที่มี
ความต่อเนื่องจาก แนวคิดของแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา”รวมทั้ง
“สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผล
ในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและ
การบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง จึงต้องเร่งสร้าง
ภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในมิติการพัฒนาด้านต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัจจัย
เสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญ และเสริมรากฐานของประเทศด้าน
ต่างๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนา
คนและสังคมไทยให้มีคุณภาพก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มี
โอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทาง
เศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และ
ความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็น
มิตรต่อสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและ
ยั่งยืน(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, สรุปลงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่11, 2555 หน้าที่ 7)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งของบ้านหนอง
ตาเข้ม หมู่ที่ 11 ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

โดยศึกษาบริบทหมู่บ้าน หารูปแบบการจัดการความรู้
และความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของหมู่บ้าน นำข้อมูลที่ได้
คืนข้อมูลสู่หมู่บ้านแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content
analysis) สรุปลงผลการศึกษาและเขียนรายงานการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนใน
หมู่บ้านหนองตาเข้ม หมู่ที่ 11 ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง
จังหวัดบุรีรัมย์ มีทั้งหมด 623 คน 176 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มประชากรได้มา
โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมี
หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างคือผู้นำ ได้แก่
ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลตัวแทนชาวบ้านซึ่งแบ่งเป็นตัวแทนกลุ่มกองทุน
ต่างๆ ประชาชนท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านหนองตาเข้ม
จำนวน 7 คน กลุ่มผู้นำครัวเรือนจำนวน 8 ครัวเรือน

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของบ้านหนองตาเข้ม
2. แนวคิด / ทฤษฎีในเรื่องความเข้มแข็งชุมชน
  - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
  - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
  - 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
  - 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
  - 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
  - 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ
  - 2.8 แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ซึ่งผู้ศึกษาได้แยกประเด็นการศึกษาออกเป็น 6 ประเด็น
ดังนี้

- 1) พัฒนาการการบริหารของบ้านหนองตาเข้ม
- 2) การสนับสนุน / ช่วยเหลือกลุ่มผู้นำชุมชนจากรัฐบาล /
เอกชน
- 3) ความรู้ความเข้าใจ ในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของ
ชุมชน
- 4) การมีส่วนร่วมบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง
- 5) ปัญหาการดำเนินการชุมชนเข้มแข็ง
- 6) ผลงานที่ภาคภูมิใจของชุมชน

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาและการสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อศึกษา
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ประเด็นที่ 1) ด้านพัฒนาการการบริหารจัดการหมู่บ้าน

เดิมพื้นที่ที่ก่อตั้งหมู่บ้านหนองตาเข้มแห่งนี้ เป็นพื้นที่
รพป่าเบญจพรรณ รกทึบ มีแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งเรียกกันตาม
ภาษาถิ่นว่า “หนองเปลือกไม้” สภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เป็น
แหล่งทำเลในการทำมาหากิน ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ของราษฎร
หมู่บ้านบริเวณใกล้เคียงมาโดยตลอด จนเมื่อประมาณปี พ.ศ.
2460-2464 ได้มีนายเข้ม ไม่ทราบนามสกุล เข้ามาบุกเบิกแผ้ว
ถางป่าเพื่อทำไร่ทำนาเป็นคนแรก ชาวบ้านทั่วไปจึงเรียกหนอง
น้ำเปลือกไม้เป็นสำเนียงภาษาเขมรท้องถิ่นว่า “หนองตาเข้ม”
เมื่อกาลเวลาได้เปลี่ยนแปลงไปชื่อหนองตาเข้ม เพี้ยนเป็น
ภาษาไทยว่า “หนองตาเข้ม”

เมื่อปี พ.ศ. 2512 ทางส่วนราชการได้ประกาศจัดตั้ง
ขึ้นเป็นหมู่บ้านตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ ชื่อว่าบ้าน
หนองตาเข้ม หมู่ที่ 22 ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัด
บุรีรัมย์ โดยมีนายสัมพันธ์ อร่าม เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกจน
เกษียณอายุราชการ นายอุดม อร่าม บุตรชาย ได้รับเลือกให้
เป็นผู้ใหญ่บ้านคนต่อมาและก็เกษียณอายุราชการอีกคน วัน
เวลาผ่านไปหมู่บ้านหนองตาเข้มก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตาม
สังคมตามยุค ตามสมัย ตามกฎหมาย ได้มีการปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงพื้นที่การปกครองเป็น บ้านหนองตาเข้ม หมู่ที่ 11
ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์จนถึงปัจจุบันรวม
ระยะเวลาการก่อตั้งหมู่บ้านประมาณ 88 ปี

ปัจจุบันบ้านหนองตาเข้ม หมู่ที่ 11 ต.นางรอง อ.
นางรอง จ.บุรีรัมย์ เป็นชุมชนและที่มีความรู้ความสามารถ ทำ
ให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ
ในการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน
เป็นต้นแบบของการพัฒนาหมู่บ้านให้กับชุมชนอื่นที่เข้ามา
ศึกษาอย่างมากมาย อีกทั้งเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์โดดเด่นในการ
กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยนแปลงและยึดว่า “สังคมดีไม่มี
ชาย ถ้าอยากได้ต้องช่วยกันทำ”

ประเด็นที่ 2) ด้านการสนับสนุน/ช่วยเหลือผู้นำชุมชนจาก
รัฐ/เอกชน

จากการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่าบางกลุ่มยังไม่
ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร บางครั้งก็ได้รับการสนับสนุน
แต่ยังขาดความร่วมมือของคนในชุมชน เนื่องจากบางครั้งคน

ในชุมชนต้องประกอบอาชีพหลักทำให้ไม่มีเวลาที่จะไปรับฟัง
ข้อมูลข่าวสาร

“ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ
เท่าที่ควร บางครั้งก็ได้รับการสนับสนุนแต่ยังขาดความร่วมมือ
ของคนในชุมชน เนื่องจากบางครั้งคนในชุมชน ต้องประกอบ
อาชีพหลักทำให้ไม่มีเวลา ที่จะไปรับฟังข้อมูลข่าวสาร” (ผู้ให้
ข้อมูลสัมภาษณ์กลุ่ม, ผู้นำครัวเรือนที่ 3, สัมภาษณ์วันที่ 4
เมษายน 2558)

บางครั้งผู้นำชุมชนได้ไปอบรมมาแต่ไม่สามารถที่จะ
นำมาเผยแพร่ให้คนในชุมชนได้รับรู้ได้เนื่องจากขาดความ
ชำนาญ “ผู้นำชุมชนได้ไปอบรมในเรื่องต่าง ๆ กับหน่วยงาน
ภาครัฐมา แต่ไม่สามารถที่จะนำมาเผยแพร่ให้คนในชุมชน
ได้รับรู้ได้ เนื่องจากขาดความชำนาญ” (ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์
กลุ่ม, ผู้นำครัวเรือนที่ 1, สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2558)

“ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอ
นางรอง องค์การบริหารส่วนตำบลนางรองมาให้ความรู้
เกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักปุ๋ยชีวภาพและการวิเคราะห์สภาพดิน
รวมถึงมีการแนะนำการปลูกพืชที่เหมาะสมกับดิน” (ผู้ให้
สัมภาษณ์ คนที่ 4, สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2558)

ประเด็นที่ 3) ด้านความรู้ความเข้าใจในการนำแนวคิด
เศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อ
สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

จากการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่ากลุ่มผู้ให้
ข้อมูลหลักได้นำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในปัจจุบัน
มีการนำเอาทรัพยากรมาใช้ แต่ไม่มีการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน
ทำให้ความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ไม่รู้จักความพอเพียง ไม่รู้จัก
พึ่งตนเอง ไม่จัดสรรบริหารทรัพยากรที่ตนมีอยู่ให้เกิด
ประโยชน์สูงสุด ดังนั้น การนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมา
ใช้จึงเป็นแนวคิดที่มีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่มาหมุนเวียน
ใช้ให้เกิดประโยชน์ทำให้คนรู้จักพึ่งตนเองได้ นั่นคือความ
เข้มแข็งของหมู่บ้าน

นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจุบันประชาชนได้อพยพเข้าไป
ทำงานในเมืองกันมากขึ้น ละทิ้งการทำเกษตรไปทำงานใน
โรงงานอุตสาหกรรมแทนทำให้ประชาชนขาดรายได้ที่จะเลี้ยง
ชีพ และเกิดปัญหาชุมชนแออัดในเมืองใหญ่

ดังนั้น จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
บางคน ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต
เพราะประชาชนจะได้มีชีวิตแบบพออยู่พอกิน สมควรแก่
อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตัวเองได้แม้

จะอยู่ในฤดูกาลใดก็ตาม สามารถที่จะจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่
อย่างจำกัดนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อีกด้วย

ในความคิดเห็นของผู้ศึกษา เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่า
ทำไมจึงต้องมีการนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ ใช้ใน
การดำเนินชีวิตดังพระราชดำรัสของพระบาท สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวที่สะท้อนถึงพระราชวิสัยทัศน์ใน “การสร้าง
ความเข้มแข็งในตนเอง” ของประชาชนและสามารถห้าม
หากินให้พออยู่พอกินได้ พึ่งตนเองได้

ประเด็นที่ 4) ด้านการมีส่วนร่วมบริหารจัดการหมู่บ้าน
ชุมชนเข้มแข็ง

จากการศึกษารูปแบบของการบริหารงานของชุมชน
เข้มแข็ง จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและการสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล
หลักได้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่จะแตกต่างกัน
ในเรื่องของคำพูดแต่ความหมายก็เหมือนกัน

“ในหมู่บ้านจะมีครูภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการถ่ายทอด
เทคนิค แนวคิด ความรู้ ประสบการณ์และกระบวนการ
เรียนรู้ต่างๆ เช่น การทำนา มีอาชีพ การเพาะพันธุ์ไม้ต่างๆ
เป็นต้น และทุกครัวเรือนมีการเรียนรู้ร่วมประชุมเป็นประจำ
เพื่อสอนให้ลูกหลานทุกวันให้รู้จักใช้ชีวิตแบบพออยู่ พอกิน”
ถือเป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นเก่าได้ร่วมกันบริหารหมู่บ้าน
เหมือนกันหมู่บ้านหนองตาเข้ม มีโครงสร้างการปกครองที่รัฐ
จัดตั้งให้เช่นเดียวกับหมู่บ้านทั่วไป คือ มีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากนี้ยังมีการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ
การทุกกลุ่มทุกกองทุนในหมู่บ้านก็จะมีลักษณะการบริหาร
จัดการคล้ายกัน เพราะผู้นำในชุมชน ยึดการบริหารแบบ
โครงสร้าง เพื่อสะดวกต่อการดำเนินงาน การติดต่อ
ประสานงานกลุ่มอาชีพที่โดดเด่นของบ้านหนองตาเข้ม ที่ช่วย
เสริมสร้างความเข้มแข็งของบ้านหนองตาเข้ม

ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

ความเข้มแข็งของหมู่บ้านเกิดจากแรงผลักดันจากทั้ง
ภายในและภายนอก จากภายในเกิดจากผู้ใหญ่บ้านและ
คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีความเสียสละเพื่อชุมชน ดังจะเห็นได้
ว่านอกจากจะเสียสละเวลาตามอำนาจหน้าที่แล้ว ผู้ใหญ่และ
ครอบครัวยังเสียสละที่เดินเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ของ
หมู่บ้านไว้ให้ลูกหลานและชุมชนอื่นได้เรียนรู้ รวมถึงเป็น
วิทยากรบรรยายเองในโอกาสต่างๆ ที่มีแขกมาเยี่ยมเยือน /
ศึกษาดูงาน จนเป็นที่ยอมรับจากลูกบ้านและบุคคลภายนอก
ให้เป็นผู้ใหญ่บ้านพัฒนา ส่วนแรงผลักดันภายนอกที่เสริม สร้าง

ความเข้มแข็งของหมู่บ้านมีอยู่ 3 หน่วยงานหลักๆ คือ องค์การ
บริหารส่วนตำบลนางรอง, สำนัก งานเกษตรอำเภอนางรอง
หน่วยงานสุดท้ายสำคัญที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้าน ที่ได้ให้
ความร่วมมือกับผู้นำ/คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นอย่างดี

การช่วยกันออกกฎระเบียบในหมู่บ้าน ถือเป็นการ
ร่วมมือที่ประสบความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งในการบริหารจัดการ
ของผู้ใหญ่บ้าน ทำให้หมู่บ้านหนองตาเข้มเป็นหมู่บ้าน
ชุมชนเข้มแข็งที่ได้รับการยอมรับ 1 ใน 11 หมู่บ้านของภาค
อีสานดังที่ได้จัดตั้ง

ผู้นำร่วมกับหมู่บ้านได้แบ่งโครงการสร้างการบริหาร
งานแบบมีส่วนร่วม เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ และจะ
บริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการทุกโครงการ

ประเด็นที่ 5) ด้านปัญหาการดำเนินการชุมชนเข้มแข็ง

จากการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า หลังจากที่นำ
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อเป็นฐานรากของการสร้าง
ชุมชนเข้มแข็ง พบว่ามีปัญหาบ้างแต่โดยส่วนใหญ่แล้วทำให้
ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น มีระบบการจัดการการ
วางแผนการใช้จ่าย และมีการนำเอามาประยุกต์ใช้กับ
ชีวิตประจำวันปัญหาที่พบเจอในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลบางส่วนคือ
การขาดงบประมาณในการดำเนินงานการขาดความรู้ในการ
ดำเนินงานนอกจากนั้นปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำต้นทุน
การเกษตรสูง ชาวบ้านต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามา
ช่วยเหลือ

ในความคิดของผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าการนำหลัก
เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้นจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งภาครัฐ
องค์กรเอกชนและคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญจึงจะทำให้ไม่เกิด
ปัญหาเหล่านี้

ประเด็นที่ 6) ด้านผลงานที่ภาคภูมิใจของชุมชน

ผลการปฏิบัติงานที่เป็นสิ่งยืนยันได้ว่า ผู้ใหญ่บ้าน เป็น
ผู้ใหญ่ที่มีความมุ่งมั่น อดทน พยายาม เรียนรู้ตลอดเวลา
นับตั้งแต่การดำรงตำแหน่ง ได้พัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้าน
ชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน จนประสบความสำเร็จเป็นหมู่บ้าน
ต้นแบบในการศึกษาดูงานของแถบภาคอีสานตอนล่างและทั่ว
ประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง หมู่บ้าน
ปลอดภัยเสพติด หมู่บ้านต้นแบบการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และ
กลุ่มอาชีพ กลุ่มกิจกรรมต่างๆ จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นแหล่ง
สถานที่ศึกษาดูงานดีเยี่ยม นอกจากนี้ยังมีผลงานที่ผู้ใหญ่และ
ทีมงานพัฒนาหมู่บ้านหนองตาเข้มประสบความสำเร็จ โดย
แยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดดีเด่น
2. ด้านมวลชนสัมพันธ์
3. หมู่บ้านอาชญาเสพติดดีเด่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากสำนักงาน ป.ป.ส. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2547
4. ด้านโครงการ TO BE NUMBER ONE
5. ด้านการเพิ่มศักยภาพในด้านการพัฒนาหมู่บ้าน
6. ด้านการพัฒนาตนเอง

จากผลงานที่ประจักษ์ข้างต้นนั้น จะเห็นว่าบ้านหนองตาเข้ม หมู่ที่ 11 ต.นางรอง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เป็นชุมชนและที่มีความรู้ความสามารถ ทำให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เป็นต้นแบบของการพัฒนาหมู่บ้านให้กับชุมชนอื่นที่เข้ามาศึกษาอย่างมากมาย เนื่องจากผู้นำประชาชนในชุมชนรู้จักสร้างความสามารถใช้ตำแหน่ง และอำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์โดดเด่นในการกล้าคิด กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยน และยึดถือว่า “สังคมดีไม่มีขาย ถ้าอยากได้ต้องช่วยกันทำ” (ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์กลุ่ม, ผู้นำครัวเรือนที่ 1-8, สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2558)

จากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาที่มีความคิดเห็นว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้เข้าใจในความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งในเบื้องต้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายของ “การมีส่วนร่วมบริหารจัดการหมู่บ้าน” คือ เป็นการแสดงความคิดเห็น วางแผน แก้ไขปัญหาต่างๆ ชุมชนโดยชุมชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงออกถึงความต้องการคือ “การลงประชามติ” นอกจากนี้การถ่ายทอดองค์ความรู้/ภูมิปัญญาชาวบ้านในการดำเนินชีวิตประจำวันการรู้จักวิธีการในการที่จะแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง รวมถึงให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ จะเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาและทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น

บ้านหนองตาเข้ม หมู่ที่ 11 ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านชนบทกลาง มีจำนวนครัวเรือน 154 ครัวเรือน ประชากร 745 คน ชาย 344 คน และหญิง 401 คน มีพื้นที่การเกษตร ประมาณ 2,100 ไร่ ประชากรมีอาชีพหลักทำเกษตร ด้านการทำนา อาชีพเสริมปลูกพืชผักเศรษฐกิจทำสวนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ประชากรในหมู่บ้านหนองตาเข้มมีความรักความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผูกพันมีความสัมพันธ์อันเครือญาติ มีวิถีชีวิตยึด

โยงประเพณีวัฒนธรรมที่ตังาม ที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมา มีความเชื่อถือและศรัทธาในบรรพบุรุษ คือ ตาเข้ม ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน ซึ่งความศรัทธาดังกล่าวทางหมู่บ้านได้ร่วมกันสร้างอนุสาวรีย์ตาเข้มไว้กลางสี่แยกของหมู่บ้าน เพื่อกราบไหว้เคารพบูชาขอพร เป็นศูนย์รวมใจของชุมชน นอกจากนี้ยังมีในประเพณีวัฒนธรรมไทยอีสานแล้ว ยังมีประเพณีเฉพาะหมู่บ้าน คือ การจัดงานวันอนุสาวรีย์ตาเข้ม และมีหลักอภิธานิยธรรมเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ มีประเพณีเช่นไหว้บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดาอารักษ์ เจ้าที่เจ้าทาง ดวงวิญญาณบรรพบุรุษในวันฉลองอนุสาวรีย์ตาเข้ม ซึ่งเน้นกิจกรรมประเพณีที่สำคัญในชุมชน เพื่อรำลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษในเดือนเมษายนของทุกปี โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านให้ทำงานราบรื่น เป็นขวัญกำลังใจและศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านทุกคน

สรุปและอภิปราย

ผลการศึกษา เรื่องการบริหารจัดการหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาบ้านหนองตาเข้มหมู่ที่ 11 ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าหมู่บ้านหนองตาเข้ม เป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง ที่เกิดจากกระบวนการพึ่งตนเอง ความรักความสามัคคีในหมู่บ้าน ความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน รวมถึงการทำงานเป็นทีมของผู้นำ และได้รับการส่งเสริม/ต่อยอดความคิดจากหน่วยงานภายนอกเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน/อาชีพเสริม รวมไปถึงงบประมาณบางส่วนในการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยผ่านความเห็นชอบของโครงการต่างๆ ตามความต้องการของชาวบ้าน ผู้นำยึดหลักประโยชน์ส่วนรวมเป็นหัวใจสำคัญในการทำงาน ผู้นำมีการพัฒนาตนเอง และพัฒนาหมู่บ้านให้มีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมภายนอกได้แก่การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การแข่งขันและเทคโนโลยี เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อนำพาองค์การให้สามารถอยู่รอดและเกิดความเจริญ เติบโตในอนาคตและปัจจุบันบ้านหนองตาเข้มก็มีการยอมรับการบริหารของสตรีมากขึ้น โดยยึดหลักที่ว่า “ร่วมแรงทุกคน ชุมชนเข้มแข็ง” ในแง่ของการพิจารณาเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนว่าควรมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

1) ศักยภาพของชุมชน คือสิ่งที่มีอยู่ภายในองค์ประกอบของชุมชน เป็นความพร้อมในเชิงคุณสมบัติ เช่น การมีวิสัยทัศน์ ความรู้ คุณธรรม ภาวะผู้นำ ความเอื้ออาทรของ

สมาชิก มีพัฒนาการ และความปรารถนาของสมาชิกแต่ละคนของชุมชน สิ่งบ่งชี้ในด้านศักยภาพของชุมชนได้แก่สมาชิกในชุมชนมีความรู้ มีทรัพยากรในการผลิตในระดับครัวเรือน มีเศรษฐกิจ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมตามแนวทางของศาสนา มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนบ้านหรือสมาชิกของชุมชน มีภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น

2) ความสามารถของชุมชน คือสิ่งที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมของการกระทำ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลความสามารถของชุมชนอาจแสดงโดยการเกิดขึ้นขององค์กรชุมชนที่ทำงานได้ มีเศรษฐกิจที่ดี พึ่งตนเองได้ มีการจัดระเบียบของชุมชน สามารถแสวงหาจัดการการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนได้ ข้อบ่งชี้ที่สำคัญคือวิสัยทัศน์ ภูมิปัญญาใหม่ องค์กร กิจกรรมสมาชิกมีส่วนร่วมการจัดการชุมชน การจัดการทรัพยากร

ในส่วนของผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านหนองตาเข้มมีความตระหนักถึงหัวใจการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางการพัฒนาของหมู่บ้านร่วมกันสอดคล้องกับแนวความคิดของ ทองพันชั่ง พงษ์วารินทร์ ที่ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำ คือ สามารถกำหนดทิศทางเพื่อบำเพ็ญกิจ และโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ด้วยความเต็มใจและเป็นที่ยอมรับรวมทั้งการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติงานของสมาชิกในทีม

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนจะต้องประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน บุคคลและครอบครัวต่างๆ ในชุมชน ที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำ เพื่อความเจริญก้าวหน้าจนสามารถนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งได้ โดยตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไขของการมีความรู้และคุณธรรม เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลในชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมทำกิจกรรม/โครงการต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเอง โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อดทนต่อการกระทบกระทั่งขยันทนเหน็ดเหนื่อย และมีความ อื้อเพื่อเมื่อแม่ ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและ

กัน จนนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน จัดว่าเป็นการพัฒนาชุมชนที่มีความสมดุล ผู้ศึกษาขอสรุปออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) ความเข้มแข็งของชุมชน

ด้านชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหนองตาเข้ม ก็อยู่อย่างเรียบง่าย พึ่งพาตนเองเป็นหลัก อาหารการกินก็พอหาได้ตามทุ่งนาและป่าชุมชนที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน เช่น ปลา หอย ไข่ ผักตามป่า เห็ด ไข่ผัดแดง เป็นต้น เมื่อได้อาหารมาจำนวนมากก็มีการแบ่งปันบ้านใกล้เคียง พอมิเหลือถึงนำไปขายแลกเปลี่ยนกันในเวลาต่อมาเมื่อหมู่บ้านมีการพัฒนามากขึ้น ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในหมู่บ้าน ไฟฟ้าเริ่มเข้ามา มีเครื่องอำนวยความสะดวกขึ้นมากมาย วิถีชีวิตของคนในชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งชุมชนเองก็ต้องปรับตัวเป็นอย่ามาก

แรงผลักดันภายในเกิดจากผู้ใหญ่ชำเลื่อง และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะผู้นำอย่างผู้ใหญ่ชำเลื่องเป็นผู้นำที่มีความเสียสละเพื่อชุมชน ดังจะเห็นได้ว่านอกจากจะเสียสละเวลาตามอำนาจหน้าที่แล้ว ผู้ใหญ่และครอบครัวยังเสียสละที่เดิน เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ของหมู่บ้านไว้ให้ลูกหลานและชุมชนอื่นได้เรียนรู้ รวมถึงเป็นวิทยากรบรรยายเองในโอกาสต่างๆ ที่มีแขกมาเยี่ยมเยือน/ศึกษาดูงาน จนเป็นที่ยอมรับจากลูกบ้านและบุคคลภายนอกให้เป็นผู้ใหญ่ นักพัฒนา

แรงผลักดันภายนอกที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน มีอยู่ 3 หน่วยงาน หลักๆ คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลนาทรง ที่สนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมภายในหมู่บ้านตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำนักงานเกษตรอำเภอหนองตาเข้ม ให้การสนับสนุนทั้งบุคลากร หน่วยงานลงพื้นที่ให้ความรู้/อบรม จนชาวบ้านสามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้นอกจากการดูแลการทำนา คือ มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ตลอดทั้งปี หน่วยงานสุดท้ายสำคัญที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้านที่ได้ให้ความร่วมมือกับผู้นำ/คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นอย่างดี และมีการออกขอบัญญัติของหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นกฎในการอยู่ร่วมกันจำนวน 16 ข้อ ซึ่งการช่วยกันออกกฎระเบียบในหมู่บ้านถือเป็นความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งในการบริหารจัดการ

2) การดำรงความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกิจกรรมการพัฒนา

การบริหารจัดการหมู่บ้านหนองตาเข้ม เริ่มเป็นรูปเป็นร่างจากปี พ.ศ. 2547 เมื่อผู้ใหญ่ได้มีการเริ่มนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เริ่มจากที่มีการใช้สารเคมีทำการเกษตร (ทำนา) ก็เริ่มให้ความสนใจในการผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนในการทำนา และเริ่มมีการทดลองทำน้ำหมักเพื่อเพิ่มผลผลิต มีการพัฒนาด้านการเกษตรตามมานอกจากการทำนา คือ ปลูกพืชผักสวนครัวจากรั้วกินได้มาเป็นปลูกเพื่อจำหน่ายส่งสู่ตลาดในอำเภอนางรองและอำเภอใกล้เคียง ลดการ อพยพสู่มืองหลวงในช่วงฤดูว่างจากการทำนาซึ่งปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ทั้งสิ้น 176 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด กิจกรรมที่ยึดถือปฏิบัติที่เห็นได้ชัด ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัว การลดละเลิกอบายมุข การทำบัญชีครัวเรือน การประกอบอาชีพเสริม การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพนั้นๆ การประหยัดคอตอม การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพการเลี้ยงดูและมีความเอื้อเฟื้อต่อกันและกันในชุมชน

“การประชุมปรึกษาหารือ” หมู่บ้านหนองตาเข้ม จะให้ความสำคัญมากในการจัดกิจกรรมทุกอย่างในชุมชน เนื่องจากท่านตระหนักเสมอว่าประชาชนในชุมชนของท่านต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยท่านได้ยึดหลักอภิปรายธรรมใช้หลักการให้อภัยทางสังคม โดยยึดมติส่วนใหญ่ของที่ประชุมโดยใช้หลักการ “ร่วมแรงทุกคน ชุมชนเข้มแข็ง”

3) แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของบ้านหนองตาเข้ม

คณะกรรมการบ้านหนองตาเข้มมีหัวใจเดียวกันคือทำงานเพื่อประโยชน์สุขของชาวบ้านหนองตาเข้ม ช่วยกันผลักดันให้มีกิจกรรมที่เสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของบ้านหนองตาเข้มอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและดำรงอยู่ต่อไป โดยมุ่งให้ความสำคัญ การถ่ายทอดองค์ความรู้/ภูมิปัญญาชาวบ้าน/การบริหารจัดการชุมชนไปสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน ด้วยการชักชวนเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรม และสร้างกลุ่มคือ “กลุ่มยุวเกษตรกร” ที่มีหน้าที่ดูแลศูนย์การเรียนรู้ทางเกษตรของบ้านหนองตาเข้ม ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ใช้ถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน วิถีชีวิตของคนบ้านหนองตาเข้มว่าทำกันอย่างไร อยู่กันอย่างไร และเป็นแหล่งศึกษาดูงานของหมู่บ้าน ทำให้คนในหมู่บ้านนี้มีรายได้จากการทำอาชีพเสริมทุกเพศ ทุกวัย ทุกคนไม่ว่างงาน ห่างไกลอบายมุขตามมา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผู้ช่วยแกนนำ นอกจากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อช่วยดูงานในส่วนกลางที่แกนนำต้องรับผิดชอบ เพื่อบ้านหนองตาเข้มเป็นหมู่บ้านต้นแบบหลายด้าน ทำให้งานมีเข้ามาเยอะมีคณะศึกษาดูงานตลอดทั้งปี ซึ่งจะเป็นการช่วยกันแบ่งเบาภาระส่วนกลางไปได้มาก

2. ไม่ควรสร้างกิจกรรมมากเกินไปจนความสามารถ และที่มีการแข่งขันกันมาก ทำให้การดำเนินกิจกรรมแต่ละเรื่องพยายามจัดการเพื่อรับรางวัลหรือได้ชัยชนะการทำกิจกรรม เช่นนี้มากอาจทำให้สูญเสียการมีส่วนร่วม และขาดความมุ่งมั่นในการพัฒนาโดยแท้จริง

3. บ้านหนองตาเข้ม ส่วนใหญ่มีสภาพและปัญหาต่างๆ ที่ไม่รุนแรง เนื่องจากบ้านหนองตาเข้มมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาส่งเสริมการพัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้าของหมู่บ้าน จุดเน้นในการพัฒนาต่อไปจึงควรเป็นการยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพต่างๆ ผลัดกันที่มีในหมู่บ้านอยู่แล้วให้มีมาตรฐานการรับรองนำเชื่อถือ

ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป

ผู้ศึกษามีความเห็นว่า ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนเข้มแข็งและชุมชนที่อ่อนแอหรือไม่สามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในบริบทที่คล้ายกัน เช่น อำเภอดีด้วยกัน จังหวัดเดียวกัน หรือภูมิภาคเดียวกัน เพื่อหาข้อเปรียบเทียบและหาสาเหตุที่ว่าทำไมชุมชนถึงอ่อนแอ/หรือเข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). บรรณานุกรมข้อมูลศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์. (2542). การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา. แปลจาก Networking for Development ของ Palu Starkey Z, 1997. เอกสารกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาชุมชน.
- คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. (2547). การประกวดหมู่บ้าน อพป. ระดับภาค. บ้านหนองตาเข้ม : จังหวัดบุรีรัมย์.
- คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน. (ม.ป.ป.). การคัดเลือกหมู่บ้าน/ชุมชนแม่ของแผ่นดิน. บ้านหนองตาเข้ม : จังหวัดบุรีรัมย์.

- คณะกรรมการหมู่บ้านหนองตาเข้ม. (ม.ป.ป.). ชุมชนเข้มแข็ง
หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. บ้านหนองตาเข้ม : จังหวัด
บุรีรัมย์.
- จารีรัตน์ ปกรแก้ว และคณะ. (2539). รายงานการวิจัยเรื่อง
ความเข้มแข็งของชุมชน : เรียนรู้จากภูมิปัญญา
ท้องถิ่นบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : สำนักวิจัยและบริการ
การศึกษาศาสนาบ้านราษฎร์บุรีรัมย์.
- นฤมล นิราทร. (2542). การสร้างเครือข่ายการทำงาน :
คู่มือ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- บุญยัง หนั่นดี. (ม.ป.ป.). ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน. ม.
ป.ท. : ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- ประเวศ วะสี (2541 ก). การปฏิรูปการศึกษาแยกเครื่องทาง
ปัญหาทางรอดจากความหายนะ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- _____. (2541 ข). ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทาง
เศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม. กรุงเทพฯ : หมอ
ชาวบ้าน.
- _____. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม
แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ : หมอ
ชาวบ้าน
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2543). วิถีใหม่แห่งการพัฒนา : วิถี
วิทยาการศึกษาสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ เทพอาร์ักษ์ และคณะ. (2545). “ระบบการบริหาร
จัดการที่ดีกับความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” เศรษฐกิจ
และสังคม. (มกราคม-กุมภาพันธ์). 39 (1) : 75.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและ
เทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชุมชนไม้เรียง. (2558). วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
<http://www.thaiknowledge.org>. สืบค้นข้อมูล 15
กุมภาพันธ์ 2558.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2543). แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ไพศาล กิจเพชร. (2543). ชุมชนเข้มแข็ง. พัฒนาชุมชน.
39(2) : 11 - 13.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2547). การจัดการยุคใหม่. กรุงเทพฯ :
บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ศรีนยา คำพิลา. (2549). ประชาพิจัยและพัฒนาชุมชนนา
อีสาน. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สมพันธ์ เตชะอติก และคณะ. (2540). การพัฒนาความ
เข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. ขอนแก่น : เจริญวิทย์
การพิมพ์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2540). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนา
สังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-11 (พ.ศ. 2550-2554).
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ.
- ไสว พรหมณี. (2543). บทบาทการพัฒนาชนบท. ขอนแก่น
: วิทยบริการมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อकिन รพีพัฒน์. ม.ร.ว. (2531). ปัญหาการพัฒนาชนบท
บทเรียนจากรณียกรกระบัตร์ โครงการพัฒนาชนบท
ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนันต์ ลิขิตประเสริฐ. (2543). ทฤษฎีพัฒนาสังคม. บุรีรัมย์ :
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. (อัดสำเนา).
- อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ. (2539). การพัฒนา
เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ :
สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชัย พันธเสน. (2539). พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและ
มรรค ความหวัง ทางออกและทางเลือกใหม่.
กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.
- อิสระวัชร จันทระประเสริฐ. (2540). ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อ
เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่หมู่บ้าน : กรณีศึกษา
ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน. (เอกสาร
งานวิจัยส่วนบุคคล นักศึกษาวิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร รุ่นที่ 38). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร.
- เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. (2550). รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร.